

Het tij gekeerd

Veranderingen in het kustbeheer

MARC JANSSEN

In de jaren zeventig zag je ze nog volop langs de kust: helmplanters die driftig in de weer waren om Nederland te beveiligen tegen overstromingen door de zee. Nadat bulldozers de stuifkuilen hadden opgevuld met zand en het afgekalfde duin hadden glad getrokken tot een nette dijk, moesten de helmplanters deze behoeden voor nieuwe verstuiwingen.

Eind jaren negentig kun je ze op de vingers van één hand tellen, die helmplanters. En toch is Nederland beter beveiligd dan ooit tegen overstromingen door de zee. Kustbeheerders en natuurbeschermers werken vandaag de dag samen aan een veilige en zo natuurlijk mogelijke kust.

Het begon allemaal zo'n dertig jaar geleden. Natuurbeschermers maakten zich druk over de wijze waarop de zeereep werd beheerd in het kader van de kustveiligheid. Hiervoor werden stuifkuilen en waardevolle duinvalleien dichtgeschoven, golvende duinen vlak gemaakt en het hele duingebied massaal dicht geplant met helm. Activiteiten die wellicht zinvol waren in het kader van de kustverdediging, maar schadelijk voor natuur en landschap. Onder aanvoering van de Stichting Duinbehoud begonnen natuurbeschermers eind jaren zeventig te ageren tegen deze praktijken en gelijktijdig te zoeken naar alternatieven.

Ook binnen Rijkswaterstaat begon men zich te

roeren. Niet zozeer vanwege het belang van natuur en landschap, maar meer vanuit de zorg over de efficiëntie van het kustbeheer. Er werd veel geld uitgegeven aan het voortdurende herstel van de zeereep, maar de kustlijn kwam desondanks steeds meer landwaarts te liggen. De dorpen en strandboulevards hadden te lijden van kustafslag en er ging duingebied verloren.

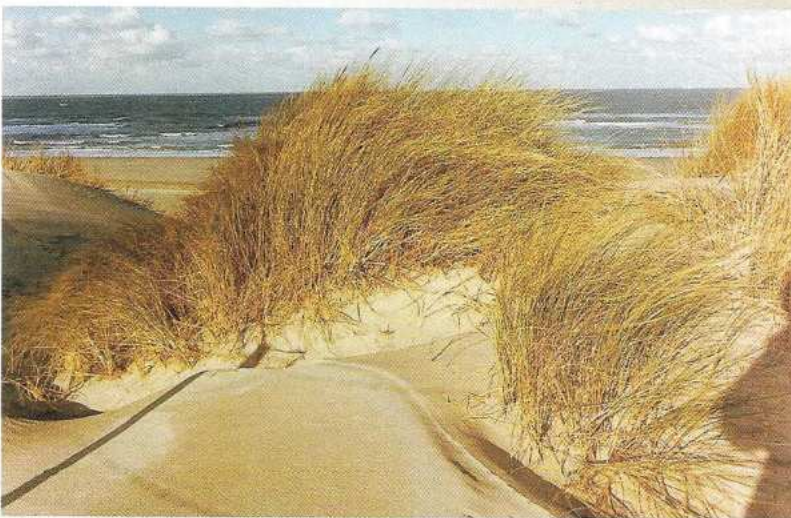
De oplossing werd eind jaren tachtig gevonden met de grootschalige introductie van zandsuppleties. Vanuit de Noordzee wordt hierbij met hopperzuigers zand aangevoerd en op het strand gedeponeerd. Dit zand functioneert als effectieve en relatief goedkope buffer tegen kustafslag.

Voordelen voor de natuur

De kustverdediging met behulp van zand uit zee, was voor natuurbeschermers het ei van Columbus. Het vers aangebrachte zand op het strand en het grote zandvolume in brede duingebieden gaf hier voldoende garanties voor de kustveiligheid. Als het helmplanten op die plekken achterwege bleef, konden water, wind en zand weer de gelegenheid krijgen het landschap te vormen. De natuur in de duinen kreeg daarmee op deze plekken langs de kust weer wat meer ruimte. Een hoopvol vooruitzicht? Bij de discussie over het nieuwe kustbeleid eind jaren tachtig werd door de Stichting Duinbehoud dan ook het idee ingebracht om in het duingebied meer dynamiek toe te staan. Het duingebied zou meer moeten gaan stuiven en hier en daar moest zelfs ruimte komen voor kleine inbraken van de zee.

Bij zulke grote verstuiwingen in de zeereep verjongt het achterliggende duingebied door de afzetting van vers, kalkrijk zand en er ontstaan begroeide en onbegroeide, droge en natte plekken. De bodem wordt afwisselend kalkrijk of kalkarm, humusrijk of humusarm. Als gevolg daarvan neemt de variatie in planten- en diersoorten toe.

Kustbeheerders en natuurbeschermers werken vandaag de dag samen aan een veilige en zo natuurlijk mogelijke kust (foto: Ministerie van LNV, directie VEB).

De realisatie van een gat in de zeereep bij Schoorl (de "Kerf") betekende een radicale omslag in het denken over kustbeheer (foto: Henk Wijkhuisen).

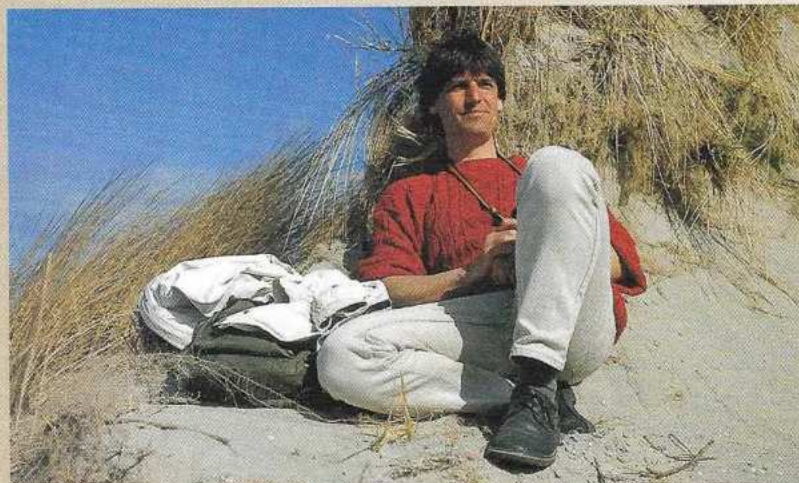
Van beleid naar uitvoering

Door steun van de Natuurbeschermingsraad en creatieve ambtenaren binnen Rijkswaterstaat werd dit principe van "dynamiek in de kustzone" opgenomen in de kustnota van 1990 onder de noemer "dynamisch handhaven".

De eersten die concreet aan de slag gingen met het nieuwe beleid waren de Friezen. Eind 1991 verscheen een nota waarin het kustverdedigingsbeleid voor de Waddeneilanden werd beschreven. Als gevolg van deze nota werden er daadwerkelijk delen van de Waddeneilanden anders beheerd. In gebieden als de Boschplaat op Terschelling of het Oosterstrand op Schiermonnikoog kwam ruimte voor natuurlijke dynamiek. Duinen mochten er weer stuiven en zelfs aan de wandel gaan.

Ook de Stichting Duinbehoud ging aan de slag om het idee van dynamisch kustbeheer verder uit te werken. In 1992 werd de spreekwoordelijke nota Duinen voor de wind uitgebracht en in 1993 de nota Dynamisch kustbeheer. Deze laatste nota beschrijft vrij gedetailleerd op welke plaatsen langs de Nederlandse kust het principe van dynamisch kustbeheer mogelijk is. Met beide nota's onder de arm gingen de medewerkers van de Stichting Duinbehoud op pad. Veel dialozingen voor ambtenaren, politici, be-

Directeur Marc Janssen van Stichting Duinbehoud heeft een contemplatief moment in de dynamische hectiek van de duinen van Schouwen (foto: Henk Wijkhuisen).

stuurders en andere geïnteresseerden maakten dat het draagvlak voor dynamisch kustbeheer gestaag groeide.

Een voorbeeld

In 1995 kreeg het eerste grote voorbeeldproject handen en voeten: De Kerf bij Schoorl. Staatsbosbeheer, de lokale beheerder van het betreffende duingebied, was bereid om een proefproject uit te voeren. Stichting Duinbehoud bracht advies uit over de technische uitvoering en in 1997 werd de formele overeenkomst getekend door de verantwoordelijke overheden. Met veel vertoon werd een gat in de zeereep gegraven en de zee kon naar binnen stromen.

Tot nu toe verloopt de ontwikkeling van de kerf prima: het landschap krijgt een steeds natuurlijker aanzien, flora en fauna die kenmerkend is voor de kust keert terug en het publiek geniet van het bijzondere kustlandschap.

Navolging

Dit voorbeeldproject heeft navolging gekregen bij andere duinbeheerders. Op Texel is Rijkswaterstaat bij strandpaal 14 begonnen met een proefproject dynamisch kustbeheer. En in Noord-Holland bracht het Hoogheemraadschap Uitwaterende Sluizen onlangs (samen met de andere duinbeheerders) een nota over dynamisch kustbeheer uit. Hierin zijn veel ideeën en voorstellen van de Stichting Duinbehoud terug te vinden.

Ook in Zuid-Holland begint dynamisch kustbeheer van de grond te komen. Bij Noordwijk en Meijndel lopen kleine proefprojecten en er ligt een advies van de Stichting Duinbehoud om ook in andere kustvakken meer ruimte te geven aan natuurlijke processen.

In Zeeland wordt voorzichtig gewerkt aan dynamisch kustbeheer op Schouwen. Hier ontwikkelt zich een groot stuivend duinlandschap met nieuwe duinvalleien. Hopelijk kunnen we dit project komende jaren 'doortrekken' naar het strand. Als dat lukt wordt de ecologische en morfologische relatie tussen zee, strand en duinen hersteld. De zandsuppleties en het achterliggende duinmassief zorgen hier dan samen voor de veiligheid van het achterland.

Er zit dynamiek in het dynamisch kustbeheer. Dat blijkt wel uit dit themanummer, dat ik u van harte kan aanbevelen. Mede door de gezamenlijke inzet van de organisaties die zich hier presenteren en die van de Stichting Duinbehoud is in de afgelopen jaren in kustbeschermingsland de wind uit een andere hoek gaan waaien, terwijl het tij gekeerd blijft.